

بررسی وضعیت وبسایت‌های کودکان و نوجوانان

چکیده

پژوهش حاضر وضعیت پایگاه‌های ایرانی کودکان و نوجوانان در محیط وب را بررسی کرده است و هدفش راهنمایی کودکان و نوجوانان ایرانی برای گزینش یک وبسایت مناسب و کارآمد و همچنین کمک به طراحان برای طراحی اینگونه وبسایت‌ها مطابق با معیارهای استاندارد روز جهان است. این پژوهش که از نوع کاربردی و به‌روش پیمایشی اجرا شده است، با استفاده از یک سیاهه ارزیابی که در آن سه معیار ارزیابی کلیدی به همراه ۱۰ معیار ارزیابی فرعی و ۹۰ مؤلفه برای بررسی ابعاد مختلف پژوهش در نظر گرفته شده است، وضعیت وبسایت‌های ایرانی کودکان و نوجوانان را، که تعداد آنها پس از بررسی‌های لازم به ۲۱ پایگاه رسید، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده است. یافته‌های پژوهش که با استفاده از سیاهه ارزیابی یادشده و آزمون عملی پایگاه‌ها از طریق معیارهای این سیاهه به‌دست آمده، به چهار سؤال اساسی پژوهش درباره تعیین وضعیت وبسایت‌های ایرانی کودکان و نوجوانان از لحاظ معیارهای کلیدی نشانی الکترونیکی^۱، محتوا و جنبه‌های فنی و مقایسه آنها با یکدیگر، پاسخ می‌دهد. نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که پایگاه «پژوهشنامه» با امتیاز ۸۶ درصد از لحاظ سه بعد ارزیابی، در رتبه اول قرار دارد، پایگاه «سروش» با امتیاز ۸۰ درصد و پایگاه «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» با امتیاز ۷۹ درصد به ترتیب رتبه‌های دوم و سوم را کسب کردند. مقایسه بین معیارهای کلیدی ارزیابی نشان می‌دهد که ۶۲ درصد پایگاه‌های مورد مطالعه از لحاظ معیار ارزیابی نشانی الکترونیکی در سطح خوب و ۳۸ درصد در سطح متوسط می‌باشند. از نظر معیار کلیدی ارزیابی محتوا، ۶۷ درصد پایگاه‌ها در سطح خوب، ۲۸ درصد در سطح متوسط و ۵ درصد در سطح ضعیف رتبه‌بندی می‌گردند و در نهایت از لحاظ معیار کلیدی جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات، ۲۴ درصد پایگاه‌ها در سطح خوب، ۷۱ درصد در سطح متوسط و ۵ درصد در سطح ضعیف می‌باشند.

کلیدواژه‌ها: وبسایت، معیارهای ارزیابی، اینترنت، کودکان و نوجوانان.

• فریبا حسن‌زاده^۱

کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

در چند سال اخیر کامپیوتر و اینترنت به تدریج و تا حدی جای تلویزیون را گرفته‌اند و احتمال می‌رود که در آینده‌ای نزدیک نقش بیشتری از تلویزیون در زندگی کودکان و نوجوانان داشته باشند

مقدمه

بسیار شدیدتر است، لذا همان‌گونه که آنان از نظر جسمی و ذهنی رشد می‌کنند، به توانایی‌های تازه‌ای نیز می‌رسند و سپس دست به عمل می‌زنند، می‌خواهند کار تازه‌ای کرده و شخصیت خود را بروز دهند. بنابراین مجموعه تجربه‌ها و مطالعات انسان‌های متفکر و متعهد در بعد آموزش کودکان و نوجوانان می‌تواند دارای ویژگی‌های خاصی باشد که این آثار در بعد پایگاه‌های مربوط به جامعه کودکان و نوجوانان، به مثابه یکی از بهترین ابزارهای آموزشی و پرورشی، می‌تواند به‌نحو شایسته‌ای در اختیار جامعه قرار گرفته و به دلیل اینکه وب مجموعه بسیار پیچیده از انواع اطلاعاتی است که از سوی انسان‌های متفاوت تولید و عرضه می‌شود و همچنین کاربران مختلف به جست‌وجو درباره آنها می‌پردازند، موضوع جالبی برای پژوهش است (بجورن برن و اینگورسن، ۲۰۰۱، ص ۶۵).^۱ از این‌رو مطالعه درباره بررسی‌های صورت‌گرفته در زمینه معیارهای ارزیابی وبسایت‌های مربوط، و شناخت عوامل مؤثر در کیفیت اینگونه صفحات، حائز اهمیت است.

بیان مسئله

کودکان به آن بخش از هستی تعلق دارند که روح زندگی در آن شفاف و دست‌نخورده باقی مانده و بکر و معصوم است. پشت این دیوارها، این ازدحام و هیاهو، بهشت کوچکی است که جز کودکان کسی را به آن

گفته می‌شود که ما اکنون در عصر اطلاعات زندگی می‌کنیم. عصر جدید بیشتر با رشد فناوری و به‌ویژه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی شناخته شده است. تأثیر همگرایی فناوری‌های ارتباطات از راه دور و فناوری‌های رایانه‌ای بسیار چشم‌گیرتر از تأثیری بود که اختراع صنعت چاپ در انقلاب صنعتی برجای گذاشته است. نتیجه انقلاب اخیر، جهانی شدن بی‌سابقه‌ای است که به‌رغم همه مسائل قانونی و اجتماعی، به برقراری ارتباط آنی بین مردم سرتاسر جهان منجر شد. این تأثیر آنقدر زیاد است که امروزه جامعه‌شناسان و مردم‌شناسان در پی یافتن تعاریف جدید برای جامعه‌اند، زیرا تعاریف جغرافیایی پیشین دیگر پاسخ‌گوی نیاز امروز نیست (آیر، ۲۰۰۱، ص ۱-۲).^۲

بر اساس نتایج تحقیقات حدود ۱۷ میلیون نوجوان ۱۲ تا ۱۷ ساله جزء کاربران اینترنت بودند که برای سرگرمی و ارتباط با دیگران از اینترنت استفاده می‌کردند و دلایل اصلی و میزان استفاده آنها از اینترنت فرستادن یا خواندن نامه الکترونیکی (۹۲ درصد)، گشت و گذار در وب برای سرگرمی (۸۴ درصد) و بازدید از پایگاهی سرگرم‌کننده (۸۳ درصد) می‌باشند (هوگس هاسل و میلر، ۲۰۰۳، ص ۱).^۳

از آنجاکه آموزش نیز یکی از مهم‌ترین نیازهای ذاتی بشر است و یقیناً این نیاز در کودکان و نوجوانان

این وبسایت‌ها کمتر شود، زیرا اگر پایگاهی ضعیف طراحی شده باشد که کاربر از استفاده آن منصرف گردد، دیگر اهمیتی ندارد که تا چه میزان اطلاعات باکیفیت تهیه شده است.

از آنجاکه امروزه هر کسی می‌تواند در یک وبسایت شخصی مطالبی منتشر و عرضه کند و متأسفانه هیچ استاندارد رسمی برای رعایت حداقل استانداردها و معیارها وجود ندارد، بنابراین شناسایی مسائل مربوط به محتوا، جنبه‌های فنی و سایر معیارهای زیرگروه این مجموعه باید برای کودکان و نوجوانان فرصت‌های سرگرمی و آرامش و خروجی‌هایی برای خلاقیت فراهم آورد و از رشد سالم پشتیبانی کند. اغلب مطالب ارائه‌شده در پایگاه‌ها صریح و خشک نیست و نکات آموزشی در قالب عکس، فیلم با تصاویری زیبا مطرح شده تا کودکان و نوجوانان بتوانند راحت‌تر با آن ارتباط برقرار کرده و غیرمستقیم و ناخودآگاه از آن تأثیر بگیرند.

از این‌رو در این پژوهش تلاش شده تا وضعیت پایگاه‌های ایرانی کودکان و نوجوانان در محیط وب، سیاهه یا چک‌لیست ارزیابی تهیه شده است، بررسی شود. زیرا این آثار، به‌عنوان یکی از بهترین ابزارهای آموزشی و پرورشی، باید به‌نحو شایسته‌ای در اختیار این جامعه قرار گیرد.

اهداف و اهمیت پژوهش

هدف اصلی از این پژوهش، تعیین وضعیت صفحات وبسایت‌های ایرانی مربوط به کودکان و نوجوانان براساس معیارهای ارزیابی موجود در این زمینه است. بدیهی است که طراحی صفحات وب در کشور به‌عنوان یک ارزش افزوده مهم اطلاع‌رسانی است، چرا که دسترسی به اطلاعات را در کمترین زمان و هزینه ممکن می‌سازد. لذا طراحی صفحات وب جامعه مورد بررسی می‌تواند با بهره‌گیری از نتایج این تحقیق به بهینه‌سازی صفحات طراحی‌شده خود پرداخته و پایگاه‌های مناسبی برای ارتقای سطح فرهنگ و آگاهی‌های کودکان و نوجوانان ایجاد کنند. همچنین می‌توان از این طریق، فضاهای خالی را از نظر فنی و محتوایی به برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران و طراحان پایگاه‌های کودکان و نوجوانان برای رفع آنها و

راه نیست. همراه‌شدن با کودکان، این ساکنان ساده و بی‌ریای زندگی، ما را با گوشه‌های تازه و جذابی از زندگی آشنا می‌کند، زیرا آنها جهان را پر از صلح و شادمانی می‌بینند و با تخیلشان قادرند تمام مرزها و محدودیت‌ها را بردارند.

این گروه، مخاطبان معمولی به حساب نمی‌آیند، آنها هوشیار و تشنه دانستن و یادگیری‌اند. کودک فقط در خانه یا مدرسه نمی‌آموزد. او به‌طور دائم در ابعاد تداوم و تقارن زمان، با حرکات مختلفی مواجه است، مشاهده می‌کند و برخورد دارد، پیام‌های متعدد و گاه متضادی را دریافت و آنها را تفسیر و تعبیر می‌کند و از خلال تمام برخوردها، اغلب بی‌آنکه خود بداند، می‌آموزد و خود را می‌سازد (میری کرمانشاهی، ۱۳۸۳، ص ۸۷).

وب جهانی یا جهان‌گستر هم‌اکنون پس از پست الکترونیکی پرطرفدارترین سرویس شبکه اینترنت است که به دلیل دو ویژگی عمده آن، قابلیت فرامتنی و چندرسانه‌ای بودن محیط وب، استفاده از آن به سرعت رو به رشد است. وب مانند بقیه خدمات اینترنت مبتنی بر نظام خدمت‌گیرنده و خدمت‌دهنده عظیمی است که از طریق آن می‌توان به گستره وسیعی از منابع اینترنت دسترسی پیدا کرد (احمدی فصیح، ۱۳۸۱، ص ۲۱). در چند سال اخیر کامپیوتر و اینترنت به تدریج و تا حدی جای تلویزیون را گرفته‌اند و احتمال می‌رود که در آینده‌ای نزدیک نقش بیشتری از تلویزیون در زندگی کودکان و نوجوانان داشته باشند. در صورتی که از این فناوری درست استفاده شود، اثرات مثبتی خواهد داشت. در حالی که تحقیقات بیانگر خطراتی ناشی از کاربرد بی‌رویه و غلط از آن است که تمام کاربران به‌ویژه کودکان و نوجوانان را تهدید می‌کند.

کشور ما از نظر بهره‌مندی از اینترنت در بین ۱۷۸ کشور جهان، رتبه ۸۷ را دارد که براساس طبقه‌بندی اتحادیه جهانی مخابرات جزء کشورهای متوسط به‌شمار می‌رود. ۳۵ درصد کاربران اینترنت را قشر جوان تشکیل می‌دهند و میانگین صرف وقت برای اینترنت ۵۲ دقیقه در هفته بوده است.

اگر وبسایت‌های کودکان و نوجوانان به امکانات اینترنتی که آنان را به استفاده از وبسایت علاقه‌مند می‌کند، توجه نداشته باشند، ممکن است استفاده از

**۳۵ درصد کاربران
اینترنت را قشر جوان
تشکیل می‌دهند و
میانگین صرف وقت
برای اینترنت ۵۲ دقیقه
در هفته بوده است**

برقراری تعادل به‌منظور ایجاد پایگاه‌های بهتر و مفیدتر و آموزنده‌تر نشان داد.

جامعه پژوهش و روش پژوهش و توجیه اعتبار آن
در این پژوهش جامعه مورد مطالعه عبارت است از صفحات اصلی وبسایت‌های ایرانی مربوط به کودکان و نوجوانان که در نهایت ۲۱ پایگاه شناسایی و در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت و اسامی آنها به شرح ذیل است.

بانک اطلاعات فرهنگ و ادبیات کودکان ایران، پژوهشکده کودکان استثنایی، پژوهشنامه، تن تن در ایران، جدول، دارا سارا، رشد، رنگین کمان، ساپا، سروش، شبکه مدرسه، شورای کتاب کودک، عمو، فارسی‌آموز، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کوچولوها، کودک، کودکان، کودکانه، وحید و نوید و هفتان. در بررسی حاضر تلاش شده براساس روش‌های کتابخانه‌ای (سندی) و پیمایشی توصیفی تحقیق اجرا شود.

پیشینه پژوهش در ایران

رضایی شریف‌آبادی و فردی (۱۳۸۰) در تحقیق «ارزیابی صفحات وب کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و ارائه الگوی پیشنهادی» به بررسی ۱۳ پایگاه کتابخانه‌های دانشگاهی کشور پرداخته‌اند که ۴۰/۸ درصد معیارهای اطلاعاتی سیاهه تهیه شده، از سوی جامعه پژوهش در ایران رعایت نشده و به خدماتی چون خدمات بین کتابخانه‌ای، موتور جست‌وجوی داخلی و منابع مرتبط با آموزش داخلی دانشگاه در طراحی صفحات وب کتابخانه‌های دانشگاهی در ایران توجه نشده است. در این پژوهش معیارهایی که بیشترین اهمیت را داشته‌اند، به ترتیب عبارتند از: معنادار بودن نشانی اینترنتی و دامنه پایگاه (۹۲/۳ درصد)، عنوان کتابخانه (۸۴/۶ درصد)، پیوند برای بازگشت به صفحه اصلی دانشگاه (۶۹/۲ درصد)، برقراری ارتباط با مسئولان یا پست الکترونیکی یا از طریق تکمیل فرم ارتباطی (۶۹/۲ درصد)، وجود فهرست پیوسته همگانی (۶۹/۲ درصد)، وجود پایگاه اطلاعاتی کتاب‌شناختی یا متن کامل (۵۳/۸ درصد). معیارهای دیگر کمتر از ۵۰ درصد رعایت شده بودند.

اصغری بوده (۱۳۸۰) در پایان‌نامه «عناصر و ویژگی‌های مهم در طراحی وبسایت کتابخانه‌های دانشگاهی»، به شناسایی رویکردها، عناصر و ویژگی‌های مطرح در طراحی وبسایت‌های کتابخانه‌های دانشگاهی پرداخته و کتابداران را برای طراحی و ارزیابی وبسایت‌های کتابخانه‌ای راهنمایی کرده است. در این تحقیق جامعه آماری ۲۰ وبسایت از کتابخانه‌های دانشگاه‌های برتر آمریکا، کانادا، استرالیا، انگلیس و پنج وبسایت از کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است. براساس یافته‌های تحقیق، ایران کمترین امتیاز را در طراحی وبسایت کتابخانه‌های دانشگاهی در میان کشورهای نمونه کسب کرده است (۷۸ درصد در مقابل ۴۵ درصد). در ضمن این تحقیق الگوی مناسبی برای طراحی وبسایت‌های کتابخانه‌های دانشگاهی ارائه و برای بهبود وضع موجود پیشنهادهایی مطرح کرده است.

کولاتیان (۱۳۸۱) در پژوهش «بررسی وضع پایگاه‌های کتابخانه‌های ایرانی در محیط وب» امکانات پایگاه‌های کتابخانه‌های ایرانی در محیط وب را تحلیل و بررسی کرده است. وی با استفاده از چک‌لیست و از طریق جست‌وجو در اینترنت به شناسایی و مقایسه امکانات پایگاه‌های کتابخانه‌ها پرداخته است. براساس یافته‌های پژوهش، از مجموع ۴۹ پایگاه از نظر مکان استقرار مؤسسات حامی پایگاه‌ها، ۷۳ درصد یعنی ۳۶ مؤسسه در تهران مستقرند. ۵۱ درصد از پایگاه‌ها دارای اپک می‌باشند. ۱۲ درصد از پایگاه‌های دارای اپک از نرم‌افزار سیمرغ استفاده کرده‌اند. ۴۷ درصد از مؤسسات دارای پایگاه کتابخانه دانشگاهی‌اند و ۴۵ درصد از پایگاه‌ها فاقد صفحه و راهنمای فارسی می‌باشند.

محمد اسماعیل (۱۳۸۳) در پایان‌نامه «ارزیابی کاربردپذیری صفحات وبسایت‌های فارسی در دانشگاه‌های صنعتی کشور»، به ارزیابی کاربردپذیری وبسایت‌های دانشگاهی در ایران پرداخته و هدفش راهنمایی کاربران برای تصمیم‌گیری درباره انتخاب پایگاه مناسب و کمک به متخصصان و طراحان به‌منظور طراحی صفحات وب با کیفیت بالا برای دانشگاه‌هاست. در این تحقیق هفت وبسایت دانشگاهی ارزیابی شده و مشکلات اساسی پایگاه‌های دانشگاهی بررسی و در نهایت الگوی نظری مناسب برای طراحی اینگونه

**نتیجه انقلاب
اخیر، جهانی شدن
بی‌سابقه‌ای است که
به‌رغم همه مسائل
قانونی و اجتماعی، به
برقراری ارتباط آنی
بین مردم سرتاسر
جهان منجر شد**

اگر وبسایت‌های کودکان و نوجوانان به امکانات اینترنتی که کودکان و نوجوانان را به استفاده از وب علاقه‌مند می‌کند، توجه نداشته باشند، ممکن است استفاده از این وبسایت‌ها کمتر شود

وبسایت‌ها ارائه شده است. نتایج نشان داده است که وبسایت‌های دانشگاه‌های صنعتی کشور از نظر کاربردپذیری در سطح متوسطی قرار دارند و بیش از نیمی از استانداردها در آنها رعایت نشده است.

افنانی (۱۳۸۴) در پایان‌نامه «بررسی ابزارهای کاوش اینترنت با واسط جست‌وجوی فارسی» به بررسی وضعیت ابزارهای کاوش اینترنت با واسط جست‌وجوی فارسی که ۲۲ عدد می‌باشد و مقایسه عملی آنها پرداخته است. هدف از پژوهش، کمک به کاربران فارسی‌زبان اینترنت برای انتخاب یک ابزار کاوش اینترنت مناسب و کارآمد است. در نتیجه این پژوهش بیش از ۹۰ درصد ابزارهای کاوش مورد مطالعه از لحاظ وضعیت امکانات جست‌وجو و بازیابی ضعیف ارزیابی شده و کمتر از ۵ درصد از لحاظ نحوه نمایش اطلاعات خوب ارزیابی شده‌اند. همچنین کمتر از ۱۵ درصد نیز از لحاظ وضع واسط جست‌وجوی کاربر خوب ارزیابی شده‌اند.

پیشینه پژوهش در خارج

کراک^۶ (۲۰۰۲) در پایان‌نامه «آموزش محیطی بر روی وب: ارزش‌ها یا ضد ارزش‌ها» ۱۰ پایگاه را به‌طور تصادفی برای ارزیابی انتخاب کرده و با ارزیابی این پایگاه‌ها به این نتیجه می‌رسد که پایگاه‌های آموزشی محیطی بسیار مرجح و مفیدند، اما مهارت‌های ساختی را مورد توجه قرار نداده‌اند. آموزش محیطی به‌نظر می‌رسد که به‌منزله درمانی برای بهبود دانش علمی دانش‌آموزان است و در این راستا اینترنت یک ابزار واقعی برای وارد کردن آموزش محیطی به کلاس درس می‌باشد. لذا نیاز است که وبسایت‌های مربوط براساس معیارهای کیفی ارزیابی شوند.

آلین^۷ (۲۰۰۲) در پژوهش «کودکان و سانسور در وب» به بررسی این مسئله پرداخته است که چگونه معلمان مشکل تجارب کودکانی را که در معرض پایگاه‌های غیراخلاقی قرار گرفته‌اند، حل می‌کنند و واکنش مدارس در این‌باره چیست. در پرسشنامه تهیه‌شده از سوی محقق مشخص شده که دسترسی به چنین پایگاه‌هایی برای بسیاری از کودکان بیشتر از قبل میسر است. این بررسی نشان می‌دهد که نشانی‌های اینترنتی باید کاملاً حفاظت‌شده باشند و برای این حفاظت کتابداران پیشنهاد شده‌اند.

هوگس هاسل و میلر (۲۰۰۳) در پژوهش «وبسایت کتابخانه‌های عمومی برای نوجوانان: برطرف کردن نیازهای نوجوانان امروز» میزان علاقه کتابداران را برای توسعه وبسایت‌های کتابخانه‌های عمومی نوجوانان بررسی می‌کنند. چقدر نیازهای اطلاعاتی مورد نظر نوجوانان در وبسایت‌ها لحاظ می‌شوند؟ آیا نوجوانان در ایجاد و روزآمد کردن پایگاه مشارکت می‌کنند؟ پایگاه برای نوجوانان چقدر توسعه داده شده است؟ برای ایجاد و حفظ پایگاه بر چه موانعی باید فائق آمد؟ از بین یافته‌های این مطالعه و پژوهش درباره نوجوانان در استفاده آنها از اینترنت چه روابطی به‌دست می‌آید؟ کاربردهای مربوط برای توسعه وبسایت با تأکید بر نیاز کتابداران نه‌تنها در نظر گرفتن نیازهای رو به‌گسترش نوجوانان بلکه لحاظ کردن انتظارات آنها از فناوری‌های وب، نیز بررسی شده است.

گنتسکی^۸ (۲۰۰۴) در پایان‌نامه «تحقیق در اینترنت و محتوای مناسب: حفظ سلامتی دانش‌آموزان در اینترنت» از ۱۵۶ معلم برای مشخص کردن استفاده بهینه از اینترنت و حمایت دانش‌آموزان استفاده کرده است. در نتیجه این تحقیق، معلمان می‌توانند با توجه به یافته‌ها از طریق فیلترها و کنترل‌های محلی از به‌کارگیری وبسایت‌های نامناسب جلوگیری کنند. سوترز و شایک^۹ (۲۰۰۵) در پژوهش «تجارب کودکان در اینترنت» به این مورد اشاره می‌کند که گشت‌وگذار در وب علاوه بر اینکه تجربه شگفت‌آوری برای کودکان است، سرشار از خطر نیز می‌باشد. وی این سؤال را مطرح می‌کند که هنگام استفاده از اینترنت چه عواملی برای کودکان مزاحمت ایجاد می‌کند و باعث پریشانی آنان می‌شود؟ آیا تفاوت سن و جنس در این میان مهم است؟ محقق معمول‌ترین تجارب مثبت کودکان را بازی‌های کامپیوتری، استفاده از ام. ام. ای. ان^{۱۰} و آی. سی. کیو^{۱۱} و اتاق‌های گفت‌وگو می‌داند. وی در نتیجه این تحقیق به این موضوع اشاره می‌کند که ۵۰ درصد از کودکان مورد بررسی هنگام استفاده از اینترنت دارای تجارب منفی بوده‌اند.

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها
هدف اصلی از تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش، بررسی وضع صفحات وبسایت‌های ایرانی کودکان

و نوجوانان است. برای نیل به این منظور صفحات وبسایت‌های ایرانی کودکان و نوجوانان از سه بعد نشانی یو. آر. ال، محتوا و جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات بررسی شده است. برای بررسی این صفحات، با یک سیاهه واریسی هر یک از سه معیار اصلی و ۱۰ معیار زیرگروه مورد بررسی قرار گرفته است. برای هریک از مؤلفه‌های مطرح‌شده در معیارها، در این سیاهه امتیازی از صفر تا ۱ در نظر گرفته شده است که پایگاه‌های مورد بررسی در صورت دارا بودن و درست عمل کردن هر مؤلفه امتیاز ۱ را کسب خواهند کرد. در پایان مجموع امتیازات کسب‌شده در هر بعد برای هریک از پایگاه‌ها محاسبه شده است.

معیار نشانی یو. آر. ال

وضعیت وبسایت‌های ایرانی کودکان و نوجوانان از نظر معیار ارزیابی «نشانی الکترونیکی» نسبت به یکدیگر بررسی و مشخص شد که وبسایت‌های «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» و «پژوهشنامه» با امتیازی برابر ۵ (۱۰۰ درصد) تمام مؤلفه‌های مربوط به معیار فوق را رعایت کرده و جزء برترین‌ها هستند و همچنین پایگاه‌های «شبکه مدرسه»، «تن تن در ایران»، «دارا و سارا»، «رشد»، «سروش»، «شورای کتاب کودک»، «عمو»، «کوچولوها»، «کودکان»، «هفتان» و «وحید و نوید» با امتیازی برابر ۴ (۸۰ درصد) در شمار پایگاه‌های خوب دسته‌بندی می‌شوند و پایگاه‌های «بانک اطلاعات فرهنگ و ادبیات کودکان ایران»، «پژوهشکده کودکان استثنایی»، «رنگین کمان»، «جدول»، «سابا»، «فارسی آموز»، «کودک» و «کودکانه» با امتیازی برابر ۳ (۶۰ درصد) جزء پایگاه‌های متوسط می‌باشند. همچنین ۱۳ پایگاه جزء پایگاه‌های خوب با ۶۲ درصد و ۸ پایگاه دیگر با ۳۸ درصد جزء پایگاه‌های متوسط محسوب می‌گردند.

معیار «محتوا» و زیرمجموعه‌های مرتبط با آن

وضع معیار ارزیابی «محتوا» در وبسایت‌های ایرانی کودکان و نوجوانان از لحاظ تمام معیارهای فرعی زیرمجموعه آن بررسی و با توجه به ۴۸ سؤال مطرح‌شده برای تمام معیارهای فرعی، مقایسه‌ای بین تمام پایگاه‌های مورد پژوهش صورت پذیرفته است

که در نتیجه داده‌های مطرح‌شده بیشترین امتیاز به پایگاه بانک اطلاعات فرهنگ و ادبیات کودکان ایران با ۸۷ درصد و کمترین امتیاز به پایگاه کودک با ۲۰ درصد تعلق گرفته است. تمام پایگاه‌های مورد مطالعه به‌طور متوسط معیار محتوا را در طراحی پایگاه لحاظ کرده‌اند.

با توجه به دسته‌بندی پایگاه‌ها به سه دسته خوب (۶۷ تا ۱۰۰ درصد)، متوسط (۳۴ تا ۶۶ درصد) و ضعیف (صفر تا ۳۳ درصد)، می‌توانیم، پایگاه‌های بانک اطلاعات فرهنگ و ادبیات کودکان ایران (۸۷ درصد)، پژوهشنامه (۸۵ درصد)، سروش (۸۲ درصد)، رشد (۸۲ درصد)، شورای کتاب کودک (۸۰ درصد) کودکان (۷۸ درصد)، هفتان (۷۸ درصد)، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان (۷۵ درصد)، دارا و سارا (۷۳ درصد)، شبکه مدرسه (۷۰ درصد)، رنگین کمان (۷۰ درصد)، پژوهشکده کودکان استثنایی (۶۹ درصد)، تن‌تن در ایران (۶۷ درصد) و عمو (۶۷ درصد) جزء پایگاه‌های خوب رتبه‌بندی می‌شوند. پایگاه‌های سابا (۶۵ درصد)، فارسی‌آموز (۶۲ درصد)، کودکانه (۵۵ درصد)، جدول (۵۲ درصد)، کوچولوها (۵۱ درصد) و وحید و نوید (۴۹ درصد) از نظر این معیار در شمار پایگاه‌های متوسط و پایگاه کودک (۲۰ درصد) جزء پایگاه‌های ضعیف محسوب می‌شود.

شایان ذکر است که با توجه به امتیازات بدست‌آمده در معیارهای زیرگروه معیار محتوا، مؤلفه‌های معیار فرعی بی‌طرفی با ۹۹ درصد در بیشتر پایگاه‌ها رعایت شده و کمترین توجه به معیار فرعی روزآمدسازی با ۴۲ درصد امتیاز است. معیارهای فرعی هدف ۸۱ درصد، سطح پوشش و مخاطبان با ۸۰ درصد در رده خوب و معیارهای فرعی صحت و درستی ۶۴ درصد، مؤلف ۶۱ درصد و همچنین صلاحیت و اعتبار با ۴۶ درصد به‌صورت متوسط رعایت شده‌اند.

جدول ۱ درصد امتیازات پایگاه‌های جامعه پژوهش را به تفکیک معیارهای زیرگروه معیار کلیدی «محتوا»، به سه دسته خوب، متوسط و ضعیف نمایش می‌دهد.

معیار «جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات» و زیرمجموعه‌های مرتبط با آن در نتیجه ارزیابی پایگاه‌های مورد مطالعه از نظر

کشور ما از نظر بهره‌مندی از اینترنت در بین ۱۷۸ کشور جهان، رتبه ۸۷ را دارد که براساس طبقه‌بندی اتحادیه جهانی مخابرات جزء کشورهای متوسط به‌شمار می‌رود

جدول ۱. درصد امتیازات پایگاه‌های جامعه پژوهش در زمینه معیار محتوا

ردیف	معیارهای فرعی مربوط به محتوا	خوب (درصد)	متوسط (درصد)	ضعیف (درصد)
۱	مؤلف	۶۲	۱۹	۱۹
۲	صحت و درستی	۴۸	۴۸	۴
۳	صلاحیت و اعتبار	۱۹	۵۷	۲۴
۴	بی‌طرفی	۱۰۰	-	-
۵	سطح پوشش و مخاطبان	۸۶	-	۱۴
۶	هدف	۹۵	-	۵
۷	روزآمدسازی	۲۴	۳۸	۳۸

وبسایت‌های
«کانون پرورش فکری
کودکان و نوجوانان» و
«پژوهشنامه» از نظر
معیار نشانی «یو آر ال»
جزء برترین‌ها هستند

مجموع ابعاد سه‌گانه مورد پژوهش نسبت به یکدیگر می‌توان بین معیارهای کلیدی مقایسه‌ای کنیم. در این صورت پایگاه «پژوهشنامه» با امتیاز ۸۶ درصد در مکان اول امتیازات قرار گرفته و پایگاه «کودک» با ۳۷ درصد کمترین امتیاز را کسب کرده است. جز پایگاه‌های «پژوهشنامه»، «سروش» و «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» که با امتیازهای ۸۶، ۸۰ و ۷۹ درصد به ترتیب رتبه اول تا سوم را کسب کرده‌اند، سایر پایگاه‌ها با اختلاف‌های نسبتاً کمی از هم قرار گرفته‌اند. فقط پایگاه کودک با ۳۷ درصد امتیاز، اختلاف فاحشی با رتبه ماقبل آخر (۵۶ درصد) دارد. با مقایسه سه معیار کلیدی نشانی الکترونیکی،

بعد سوم پژوهش، پایگاه‌های «بانک اطلاعات فرهنگ و ادبیات کودکان ایران» با ۷۸ درصد امتیاز بیشترین و پایگاه «کودک» با ۳۷ درصد امتیاز کمترین رتبه را کسب کرده‌اند و از ۲۱ پایگاه مورد بررسی پنج پایگاه با ۲۴ درصد امتیاز در دسته پایگاه‌های خوب، ۱۵ پایگاه با ۷۱ درصد امتیاز جزء پایگاه‌های متوسط و یک پایگاه با پنج درصد امتیاز جزء پایگاه‌های ضعیف رتبه‌بندی شده‌اند. جدول ۲ درصد امتیازات پایگاه‌های جامعه پژوهش را به تفکیک معیارهای زیرگروه معیار کلیدی «جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات»، به سه دسته خوب، متوسط و ضعیف نمایش می‌دهد.

جدول ۲. درصد امتیازات پایگاه‌های جامعه پژوهش در زمینه معیار جنبه‌های فنی

ردیف	معیار فرعی مربوط به جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات	خوب (درصد)	متوسط (درصد)	ضعیف (درصد)
۱	طراحی، جذابیت و هنری بودن صفحه	۵۲	۴۳	۵
۲	ناوبری	۲۹	۵۷	۱۴
۳	دسترسی پذیری و کاربرپسندی	۳۸	۶۲	-

محتوا و جنبه‌های فنی، پایگاه‌های «پژوهشنامه» و «کانون پرورش فکری کودکان» از لحاظ معیار کلیدی اول کل امتیاز را دریافت کرده و به ترتیب امتیاز بعدی را از معیار کلیدی محتوا و آخرین امتیاز خود را از معیار کلیدی جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات کسب کرده‌اند. شایان ذکر است که پایگاه پژوهشنامه از نظر هر دو معیار کلیدی ۲ و ۳، رتبه بالاتری از پایگاه کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان دارد، لیکن پایگاه سروش بیشترین امتیاز خود را از لحاظ معیار کلیدی محتوا کسب کرده و پس از آن از معیار نشانی الکترونیکی و در نهایت معیار جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات امتیاز به دست آورده است. تفاوت پایگاه سروش با دو پایگاه فوق در یکسان کار شدن بر روی هر سه معیار می‌باشد و نشان‌دهنده این است که طراح صفحه به هر سه بعد به یک نسبت توجه داشته است، لیکن پایگاه‌های «پژوهشنامه» و «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» دارای امتیازاتی با محدوده متفاوتی هستند. یکی دیگر از پایگاه‌هایی که به طور یکنواخت به ابعاد مورد بررسی در این پژوهش توجه کرده است، پایگاه کودکان می‌باشد که با امتیاز ۷۶ درصد در رده چهارم قرار گرفته است. محتوا در پایگاه کودک با بی‌توجهی شدیدی مواجه شده است.

نتایج

با توجه به آمار بدست‌آمده ضروری است که طراحان پایگاه به دو مؤلفه «تشخیص تعلق پایگاه به سازمانی معتبر از طریق نشانی یو. آر. ال» و «وجود نشانی یو. آر. ال در صفحه اصلی وب سایت» بیشتر توجه کنند.

برای بررسی معیار کلیدی دوم ارزیابی یعنی «محتوا» به هفت معیار زیرگروه و ۴۸ مؤلفه مربوط به آن توجه شده است که در نتیجه بررسی‌ها ۶۸ درصد از مؤلفه‌های این بعد از سوی وبسایت‌های مورد مطالعه رعایت می‌شوند. با توجه به درصد امتیازات فوق این نکته مشخص می‌شود که پایگاه‌های طراحی‌شده از لحاظ بعد محتوا به بازنگری بیشتری نیاز خواهند داشت.

برای بررسی معیار کلیدی سوم ارزیابی یعنی «جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات» به سه معیار زیر گروه و ۳۷ مؤلفه مربوط به آن توجه شده است که

بررسی‌ها نشان می‌دهد که ۶۰ درصد از مؤلفه‌های این بعد را وبسایت‌های مورد مطالعه رعایت می‌کنند. در مجموع با توجه به درصد امتیازات پایگاه‌های جامعه پژوهش به تفکیک هر معیار زیرگروه، معیار کلیدی «جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات»، ۵ پایگاه با ۲۴ درصد جزء پایگاه‌های خوب، ۱۵ پایگاه با ۷۱ درصد جزء پایگاه‌های متوسط و یک پایگاه با پنج درصد امتیاز در رده پایگاه‌های ضعیف تقسیم‌بندی می‌شوند. با توجه به درصد امتیازات فوق این نکته مشخص می‌شود که پایگاه‌های طراحی‌شده از نظر بعد سوم این پژوهش نسبت به بعد دوم آن پایین‌تر قرار گرفته‌اند، لیکن با کمی دقت می‌توان پایگاه‌های مناسب‌تری را تهیه کرد.

پیشنهادها

با توجه به یافته‌های پژوهش و بررسی‌های انجام‌شده، نکاتی چند برای ارتقای و بهره‌وری بیشتر پایگاه‌های ایرانی کودکان و نوجوانان، به شرح ذیل پیشنهاد می‌شود.

- درج نشانی الکترونیکی در صفحه اصلی و مشخص شدن وابستگی پایگاه به هر نهاد یا سازمانی؛
- درج مهارت‌ها و صلاحیت و اطلاعات درباره مؤلف؛

- امکان عضویت در پایگاه و پاسخ به کاربران؛
- ایجاد فیلتر ویراستاری؛
- دسترسی به منابع و مآخذ اطلاعاتی؛
- نقد و بررسی منابع و ایجاد مکانی برای ایرادات و پیشنهادها؛

- ایجاد مکانی برای نمایش تعداد کاربران و بازدیدکنندگان پایگاه؛
- اعلام پایگاه‌های توصیه‌کننده پایگاه؛
- همخوانی سطح پوشش موضوعات با تخصص مؤلف؛

- ایجاد بخش‌هایی برای مشخص کردن هدف پایگاه؛
- روزآمدسازی اطلاعات وبسایت‌های از لحاظ فواصل روزآمدسازی، تاریخ درج اطلاعات، تاریخ ویرایش؛
- ارتقای پایگاه‌های کودکان و نوجوانان از نظر

با مقایسه سه معیار کلیدی نشانی الکترونیکی، محتوا و جنبه‌های فنی، پایگاه‌های «پژوهشنامه» و «کانون پرورش فکری کودکان» از لحاظ معیار کلیدی اول کل امتیاز را دریافت کرده‌اند

جدول ۳. رتبه‌بندی وضع وبسایت‌های ایرانی کودکان و نوجوانان
از نظر مجموع معیارهای کلیدی سه‌گانه ارزیاب

رتبه	نام پایگاه	امتیاز (درصد)
۱	پژوهشنامه	۸۶
۲	سروش	۸۰
۳	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۷۹
۴	کودکان	۷۶
۵	بانک اطلاعات فرهنگ و ادبیات کودکان ایران	۷۵
۶	شورای کتاب کودک	۷۳
۷	رشد	۷۳
۸	شبکه مدرسه	۷۲
۹	هفتان	۷۱
۱۰	تنتن در ایران	۷۰
۱۱	رنگین کمان	۶۸
۱۲	دارا و سارا	۶۸
۱۳	عمو	۶۴
۱۴	سابا	۶۳
۱۵	کوچولوها	۶۲
۱۶	وحید و نوید	۶۲
۱۷	پژوهشکده کودکان استثنایی	۶۲
۱۸	فارسی آموز	۶۰
۱۹	کودکانه	۵۸
۲۰	جدول	۵۶
۲۱	کودک	۳۷

در مجموع با توجه به معیار کلیدی «جنبه‌های فنی یا طراحی صفحات»، ۵ پایگاه با ۲۴ درصد جزء پایگاه‌های خوب، ۱۵ پایگاه با ۷۱ درصد جزء پایگاه‌های متوسط و یک پایگاه با پنج درصد امتیاز در رده پایگاه‌های ضعیف تقسیم‌بندی می‌شوند

مواد متنی، صوتی، ویدئویی و رنگ‌آمیزی؛
- ایجاد نمایه و آموزش مهارت‌های استفاده در پایگاه؛
- ارتقای دسترس‌پذیری پایگاه از طریق تعاملی بودن آن و دسترسی آسان به اطلاعات پایگاه.
پی‌نوشت‌ها:
- ارتقای ناوبری پایگاه‌ها از جمله مشخص کردن رنگ و ایجاد میان‌برها در صفحه؛
1. fhasanzadeh@partlastic.com

سایت‌های کتابخانه‌های ایرانی در محیط وب»، فصلنامه اطلاع‌رسانی، دوره ۱۷، ش ۳ و ۴.

۸. محمداسماعیل، صدیقه (۱۳۸۳). «ارزیابی کاربردپذیری صفحات وبسایت‌های فارسی در دانشگاه‌های صنعتی کشور»، پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

۹. میری کرمانشاهی، مهرانگیز (۱۳۸۳). «سیر موضوعی ترجمه در کتاب‌های داستان کودکان و نوجوانان طی سال‌های ۸۰-۱۳۷۱»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

۱۰. هوگس هاسل، سندرا؛ میلر، اریکا تیکمن (۲۰۰۳). «وبسایت کتابخانه‌های عمومی برای نوجوانان: برطرف کردن نیازهای نوجوانان امروز»، ترجمه: رسول زواری، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره ۲، ش ۴.

11. Allbon, Emily (2002). "Nasties in the Net: children and censorship on the Web", New Library World, Volume 103 Number 1/2, pp. 30-38.

12. Genetski, Robert James (2004). «Internet Research and Appropriate Content : Keeping students safe on the Internet». Master of Science Degree Thesis. Grand vally state university. [April 2004].

13. Kirk, Elizabeth E. (1996). «Evaluating Information found on the Internet». The Sheridan Libraries, Jhon Hopkins University.

14. Krock, Kelly J.G. (2002). «Environmental Education on the Web : Worthwhile or Worthless». Master of Science Degree Thesis. The faculty of Arts and Sciences. Ohio University. [November 2002].

15. Tillman, Hope N. (2003). «Evaluating Internet Websites : An Educator's Guide. [on-line]. Available: <http://www.hopetillman.com/findqual.html>. [2003/03/28].

2. URL (Uniform Resource Locator)

3. Eyer, Gayner

4. Hughes Hassel, Sandra & Miller, Erika Thickman

5. Bjorneborn, Lennart & Ingwersen, Peter

6. Krock, Kelly J.G.

7. Allbon, Emily

8. Genetski, Robert James

9. Soeters, Karen E. and Schaik, Katinka van

10. MAN

11. ICQ

مآخذ:

۱. آیر، گاینر (۱۳۸۳). «نقش آثار تخیلی در آماده‌سازی جوانان برای جامعه اطلاعاتی»، ترجمه حسن صیامیان. مرکز مطالعات اطلاعات دانشگاه چارلز استوارت و آگاواگا، نیوساوت ویلز استرالیا: شصت و هفتمین شورا و مجمع عمومی کنفرانس سالانه فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری، ۲۵-۱۶ اوت.

۲. احمدی فصیح، صدیقه (۱۳۸۱). «آشنایی با شبکه جهانی وب»، فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی، دوره ۱۸، ش ۱ و ۲.

۳. اصغری پوده، احمدرضا (۱۳۸۰). «عناصر و ویژگی‌های مهم در طراحی وبسایت کتابخانه‌های دانشگاهی»، مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره چهارم، ش ۴ (زمستان ۱۳۸۰)، ص ۳۱-۴۹.

۴. بجورن برن، لنارت؛ اینگورسن، پیتر (۱۳۸۳). «چشم‌اندازهایی بر وب‌سنجی»، ترجمه: علیرضا نوروزی و زهرا بیگدلی، علوم اطلاع‌رسانی، دوره ۱۹، ش ۱ و ۲.

۵. سوترز، کارن ای؛ شایک، کاتینکا وان (۱۳۸۵). «تجارب کودکان در اینترنت»، ترجمه: زهرا بتولی، مجله الکترونیکی نما، دوره پنجم، ش ۴، تیر ۱۳۸۵.

۶. رضایی شریف‌آبادی، سعید؛ فرودی، نوشین (۱۳۸۱). «ارزیابی صفحات وب کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و الگوی پیشنهادی»، فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ش ۴ (زمستان ۱۳۸۱)، ص ۱۲-۱۹.

۷. کولائیان، فردین (۱۳۸۱). «بررسی وضع